

УДК 378.147:504

Олександр Кобрюшко,
викладач кафедри ботаніки та екології
Криворізького педагогічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ІНТЕРЕСІВ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ

У статті розглядається та науково обґрунтовується проблема формування природоохоронних інтересів студентів природничих факультетів в умовах навчально-польової практики, а також мотиваційне забезпечення цілісного системного та індивідуально орієнтованого процесу формування природоохоронних інтересів на основі усвідомлення екологічної складової, особистісної складової, юридичного обґрунтування природоохоронних правовідносин в межах реалізації теоретичного курсу, науково-дослідної діяльності на польових практиках.

Ключові слова: природоохоронні інтереси, студенти природничих факультетів, педагогічні засади.

В статье рассматривается и научно обосновывается проблема формирования природоохранных интересов студентов естественных факультетов в условиях учебно-полевой практики, а также мотивационное обеспечение целостного системного и индивидуально ориентированного процесса формирования природоохранных интересов на основе осознания экологической составляющей, личностной составляющей, юридического обоснования природоохранных правоотношений в рамках реализации теоретического курса, научно-исследовательской деятельности на полевых практиках.

Ключевые слова: природоохранные интересы, студенты естественных факультетов, педагогические основы.

In the article the problem is substantiated scientific and environmental interests of students forming natural faculties in terms of training and field practice and motivation to ensure a holistic system and individually oriented process of forming environmental interests on the basis of environmental awareness component part of personal, legal justification environmental relationships within the implementation of a theoretical course of research activities in the field practices.

Key words: environmental interests, students of natural faculties, pedagogical principles.

Проблема формування природоохоронних інтересів студентів природничих факультетів, а зокрема майбутніх вчителів біології є дуже важливою та складною педагогічною, психологічною, філософською, професійною та загальнонауковою проблемою.

Підготовка фахівця-предметника у сучасному ВНЗ потребує формування в нього вмінь, знань та мотивацій для вирішення специфічних завдань з реалізації професійних знань в умовах виробництва школи та ВНЗ в рамках навчального процесу специфічності умов регіону, де буде реалізована професійна діяльність. Дуже важливим моментом підготовки майбутнього вчителя є формування в нього особистісних якостей трансформації та адаптації начального процесу, організації науково-дослідної роботи учнів у специфічних умовах реалізації своєї педагогічної діяльності.

Формування природоохоронних інтересів у студентів природничих факультетів є проблемою доволі специфічною та багатокомпонентною. По-перше, необхідною умовою формування природоохоронних інтересів виступає наявність специфічних знань з екології, біології, зоології та ін. По-друге, наявність екологічної свідомості культури та відповідальності, а також специфічного, натуралістичного підходу до пізнання світу. По-третє, усвідомлення особистої відповідальності за втручання в природні процеси та відповідальність за можливі наслідки. По-четверте, наявність специфічних знань щодо юридичного регулювання правовідносин в сфері природокористування.

Формування інтересів до природоохоронної діяльності в сучасних умовах є одним з найголовніших напрямів в екологічній освіті та підготовці майбутнього вчителя біології. Оскільки, саме природоохоронна діяльність виступає як практична реалізація теоретичного базису біологічного та екологічного курсу навчання у вищій школі. В реалізації педагогічних умов формування природоохоронних інтересів у майбутніх вчителів біології дуже важливим є: формування специфічних вмінь та мотивацій щодо адаптації виробничого середовища відповідно власного бачення проблеми, природних умов та особливих вимог, які відповідають меті та змісту навчального процесу та особливостям екологічної складової умов регіону.

Побудова навчального процесу з урахуванням професійно-особистісної орієнтації щодо формування природоохоронних інтересів дозволить своєчасно корегувати професійну позицію і поведінку майбутнього вчителя у відповідності до зростання рівня педагогічної майстерності накопичення теоретичних знань особистісних досягнень самовдосконаленням, самопізнанням, а також формування екологічної культури та особистісної природоохоронної позиції.

Значний вклад у теоретичне обґрунтування екологічної освіти, екологічної культури та природоохоронної діяльності зробили Д. Аткинсон, А. П. Букін, С. У. Гончаренко, С. Д. Дерябо, М. Б. Дуденко, П. В. Іванов, Б. Д. Комісаров, І. В. Лебідь, А. Маслоу, М. Г. Стельмахович. Не зважаючи

на численні наукові пошуки в напрямках формування природоохоронних культур та свідомості, проблема формування у майбутніх вчителів інтересів до природоохоронної діяльності засобами польових практик лишається малодослідженою та мало опрацьованою.

У статті розкриваються теоретичні засади формування природоохоронного інтересу майбутніх учителів у процесі польових практик, обґрунтовуються виховні й розвиваючі функції польових навчальних практик, специфічні методики та завдання її організації та проведення.

Особливим та специфічним компонентом підготовки майбутніх вчителів-біологів є реалізація теоретичного курсу базової освіти в рамках польових навчальних практик. Головна мета яких – навчити студентів в природних польових умовах реалізовувати знання про природу рідного краю, екологічні умови, флору та фауну, а також особливості взаємодії людини та природи. Відповідно до програм практики складаються з таких основних частин, як: 1) Теоретичне обґрунтування, постановка мети та основних завдань визначення специфічних методик. 2) Відповідно до методик обрання методів польових досліджень. 3) Практична реалізація задач і завдань практики. 4) Камеральна обробка. 5) Опрацювання отриманих результатів. 6) Висновки та узагальнення. При цьому реалізація завдань та вирішення задач практики відбуваються як під керівництвом викладача, так і самостійно.

Формування природоохоронних інтересів у студентів природничих факультетів є проблемою досить складною та багатокомпонентною. Оскільки, природоохоронна діяльність потребує наявності специфічних знань з значної кількості галузей природничих наук: зокрема з загальної біології, зоології, ботаніки, загальної екології та інших напрямів екологічних наук, охорони природи, екологічного права та ін.

Першочерговим завданням в процесі формування природоохоронних інтересів студентів біологів є створення на основі чіткої теоретичної бази усвідомлення особистісної відповідальності за втручання в екологічні процеси та взаємодію з оточуючим природнім середовищем. Бо саме відповідальне ставлення до живої природи виступатиме підґрунтям до формування не тільки екологічної свідомості, а й екологічної культури.

Саме в такий спосіб виникає пізнавальна потреба, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності, а тим самим сприяє орієнтації ознайомленню з новими фактами, у більш повному і глибокому відображенню дійсності [1].

У формуванні інтересу до природоохоронної діяльності в рамках навчально-польової практики майбутніх вчителів можливі два основних напрями:

- морально естетичний;
- пізнавальний.

Морально естетична складова формування інтересу може бути у вигляді бажання досягнути найбільшої продуктивності в навчально-

---

виховному процесі, в усвідомленні особистої відповідальності за діяльність або бездіяльність у сфері охорони природи емоційна складова, як суб'єктивний інтерес в пізнанні природи та її взаємодії з людиною.

Пізнавальна складова формування природоохоронних інтересів полягає в бажанні розуміння процесів та механізмів взаємодії людини та оточуючого середовища, як середовище існування. Чим більша система знань та явлень людини про природу, тим раціональніше їх взаємодія.

Найважливішим завданням польової практики, як засобу формування природоохоронних інтересів, є поєднання цих двох складових в єдину систему формування вчителя-предметника та екологічного свідомого громадянина.

При побудові програми навчально-польових практик дуже важливо, по-перше, враховувати професійну орієнтованість або подібність умов практики до можливих умов реалізації педагогічної діяльності майбутніх вчителів. По-друге, на основі теоретичних знань отримання практичних вмінь та навичок з метою формування психозмістовних систем стосовно ціннісних категорій та способу мислення. Усвідомлення природоохоронних цінностей майбутніх вчителів полягає в ставленні до людини або самого себе, як до частини природи. Відповідно залежність природоохоронних та екологічних потреб стає частиною власних інтересів, а екологічні цінності – це міра, якою особистість усвідомлює потребу в об'єктах та явищах природи.

Розглядаючи інтерес як форму пізнавальної потреби в природоохоронній діяльності та екологічно-ціннісне ставлення до природи відповідно власних екологічних потреб, стає зрозумілим необхідність чіткої системи знань про природу рідного краю, ціннісне ставлення до природного середовища, розуміння вичерпності природних ресурсів, сучасний стан екологічних проблем регіону, особиста відповідальність та зацікавленість у збереженні біологічного різноманіття. Дуже важливо враховувати у суб'єктивному прояві інтересу до природоохоронної діяльності емоційну складову, як в процесі пізнання і увазі до об'єктів природи, так і в навчальному процесі, оскільки існує глибокий зв'язок між пізнавальними почуттями, почуттям морально-естетичного змісту та бажанням студента до досягнень на шляху удосконалення педагогічної майстерності.

На шляху реалізації формування природоохоронних інтересів у студентів-біологів важливим компонентом виступатиме реалізація активізації уваги. Здебільшого головною умовою її розвитку виступає виконання колективних завдань та взаємодія з партнером. Така реалізація покладена в основу організації навчально-польових практик в розділі виконання індивідуальних, групових та бригадних завдань. В таких умовах студент зосереджує власну увагу на тому, що вся його діяльність та особистий внесок виконанням завдань з партнерами спрямовані на досягнення особистого результату, отримання практичних вмінь, знань та навичок.

Саме активізація уваги, чітке усвідомлення мети та основних завдань

природоохоронної роботи дають можливість залучення якомога більше кількості людей до реалізації природоохоронних заходів. Процес підготовки студентів вимагає активізації їхньої уваги на двох основних моментах: основна умова проведення природоохоронних заходів та роботи – є створення ситуації стимуляції інтересу до даної форми роботи. Разом з тим, виникає необхідність кореляції інтересів залежності від мети та форми діяльності.

Не менш значущим засобом формування інтересів до природоохоронної діяльності у майбутніх вчителів є створення ціннісного ставлення до природи та її компонентів у форматі природоохоронних потенцій, культури та фахової діяльності. Природоохоронні цінності формуються, як частина екологічного світогляду духовного здоров'я, загалом особистості та багатьох інших соціальних факторів. Саме в умовах польової практики, коли студент на основі теоретичних знань та уявлень може відчути особисту відповідальність та найглибше усвідомити ціннісну значущість природи рідного краю її компонентів та усвідомити моральну, естетичну та юридичну відповідальність за її збереження, а педагогічні умови, створені викладачем, стимулюють активізацію уваги відповідну мотивацію, викликають допитливість, стійкий інтерес до природи та вміння виховувати школярів стає можливим усвідомленням майбутнім вчителем біології своєї майбутньої професії та ролі педагога.

Отже, узагальнюючи вище зазначене, стає зрозумілим: формування інтересів до природоохоронної діяльності майбутніх вчителів біології в рамках навчально-польової практики є процесом досить складним та малодослідженим. Головною проблематикою виступає поєднання знань, вмінь та навичок з мотивацією та пізнавальною активністю в рамках становлення вчителя професіонала та екологічно свідомої особистості.

Формування інтересів до природоохоронної діяльності майбутніх вчителів біології не забезпечує досконалої підготовки майбутнього вчителя до природоохоронної роботи в школі та потребує подальшого вивчення й дослідження. Особливої уваги потребують навчально-пізнавальні складові навчального процесу польових практик, а також соціально-особистісна складова – усвідомлення обов'язку та відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Дерябо С. Д. Экологическая педагогика и психология / С. Д. Дерябо, Ясвин В. А. – Ростов-н/Д. : Феникс, 1996. – 480 с.
3. Ильин Е. П. Мотивы человека: теория и методы изучения / Е. П. Ильин. – К. : Выща школа, 1998. – 292 с.
4. Патяева Е. Ю. Ситуативное развитие и уровни мотивации / Е. Ю. Патяева // Вестник Московского университета. Сер. 14: Психология. – 1983. – № 4. – С. 23–33.